

Siteeraaminen:

Kuinka siteerauksia käytetään?

Jokainen julkaisu hyötyy siteerausten oikeasta käytöstä. Lainaukset rikastavat tekstiä ja selventävät omaa argumentaatiota sekä vahvistavat kirjan sanomaa. Sitaattien käytöstä on kuitenkin olemassa sääntöjä, joita on noudatettava.

Sitaatilla tarkoitetaan suoraa lainausta jostakin toisesta lähteestä otetusta kirjallisesta tai muusta esityksestä. Yleisesti ottaen sitaatteja voidaan käyttää aina silloin, mikäli ne tukevat omaa mielipidettä, auttavat havainnollistamaan omaa esitystä tai syventävät sen sisältöä.

Sitaatiooikeus on määritetty myös tekijänoikeuslaissa. Tosin sitä rajoitetaan: siteeraaminen on yleisesti ottaen sallittua hyvän tavan mukaisesti ja tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Tarkoituksena on varmistaa, että alkuperäistä lähdetä ei siteerata niin paljon, että lukija saa käsityksen lähes koko teoksen sisällöstä ja varsinainen tekijä jää vaille hyötyä.

- Sitaatin pituudelle ei ole asetettu mitään varsinaista ala- tai ylärajaa. Esimerkiksi tieteellisessä teoksessa sitaatit voivat olla varsin pitkiäkin, esimerkiksi silloin, kun kritisoidaan tai kommentoidaan muiden tutkijoiden käsityksiä tai perustellaan niillä kirjoittajan omia käsityksiä. Muutoinkin se, mikä on hyvän tavan mukaista siteeraamista, riippuu usein suuresti siitä, millaisista ja minkä alan teoksesta on kyse.

Sitaattien käytössä tulee noudattaa neljää perussääntöä:

- **Tunnistettavuus:** Lukijan täytyy tunnistaa välittömästi, mitkä kohdat ovat siteerauksia.
- **Tarkkuus:** Suoran lainaus täytyy tehdä sanatarkasti sanojen, sanajärjestyksen, ortografian ja välimerkkien sijoituksen suhteen - mikä koskee myös mahdollisia virheitä. Alkuperäisessä tekstissä esiintyvät virheet merkitään yleensä [sic!]-merkintää käyttämällä.
- **Välittömyys:** Siteerauksissa tulisi käyttää alkuperäistekstejä. Näin ollen myös vieraskielisissä teksteissä tulisi pyrkiä käyttämään alkuperäisellä kielellä kirjoitettua tekstiä.
- **Tarkoituksenmukaisuus:** Sitaatteja tulisi käyttää vain silloin, kun niiden ja käsitellyn teeman välillä on selvä asiayhteys.

Samalla on otettava huomioon myös alla mainitut muodolliset seikat:

1. Sitaatin alku ja loppu merkitään lainausmerkeillä: *”Pari perussitaattia koristaa - - ihmistä.”*
2. Mikäli alkuperäisestä sitaatista on jätetty pois sanoja/kappaleita, käytetään sen merkinä kahta ajatusviivaa:

”Pari perussitaattia koristaa - - ihmistä.”

3. Sitaattien sisältämä suora esitys on merkittävä käyttämällä toisenlaisia lainausmerkkejä:

”Heinrich Heine totesi elämänsä lopussa: »Pari perussitaattia koristaa koko ihmistä.«”

4. Sitaatin sisältämät sitaatit merkitään sitaatin alussa ja lopussa yksinkertaisilla ’puolilainausmerkeillä’:

”Hän kutsui miestä rikolliseksi, jonka touhuista tulisi tehdä loppu, ja haukkui tätä.”

5. Sitaatteihin tehdyt omat lisäykset laitetaan nelikulmaisiin sulkuihin: *”[USA:n] presidentti valitaan neljän vuoden toimikaudeksi.”*

6. Mikäli siteerataan runosäkeitä ja runomittoja, ne voidaan joko lainata suoraan alkuperäisestä tai ne voidaan merkitä rivinvaihdolla käyttämällä vinoviivaa *”/”* tai lopussa kaksoisvinoviivaa *”//”*.

Sitaatin lähdetiedot voidaan ilmoittaa monella tavalla. Yleisin tapa lienee alaviitteen (samalla sivulla) tai loppuviitteen käyttäminen (tekstin lopussa). Ala- ja loppuviitteet merkitään tekstiin yläindeksinä olevalla numerolla. Ala- ja/tai loppuviite sisältää tiedot, joiden perusteella lähde on tunnistettavissa. Lähdetietohin merkitään kirjailija, teoksen nimi, julkaisupaikka ja -vuosi sekä lainatun kohdan sivunumero. Kirjan liitteenä olevasta kirjallisuusluettelosta tulisi vielä käydä ilmi täydelliset lähdetiedot.

Amerikkalaisessa siteeraustavassa ei käytetä ala- tai loppuviitteitä, vaan sitaatin yhteyteen merkitään lyhenne, jonka perusteella lähdetiedot löytyvät lopussa olevasta luettelosta. Sitaattia seuraa sulkuihin merkittynä kirjailija, julkaisu vuosi ja siteeratun teoksen sivunumero, esim. [Krebs 1999, 49 ff]. Työn lopussa oleva aakkosjärjestyksessä oleva lähdeluettelo sisältää siteeratun teoksen loput lähdetiedot.

Ilman heittomerkkejä käytettyä sitaattia kutsutaan plagi-aatiksi. Oikeudelliselta kannalta tarkasteltuna kyseessä on henkisen omaisuuden varastaminen, koska vieraita ideoita levitetään omien tekijänoikeuksien alaisina.